

# نکات کلیدی

تاریخ دیپلماسی

و روابط بین الملل

از پیمان و ستفالی تا امروز



■ گردآوری و تصحیح: دکتر بهرام نوازنی / مهران کاظمی / امیر پورمند ■



# نکات کلیدی

تاریخ دیپلماسی  
و روابط بین الملل

بسم الله الرحمن الرحيم  
هست کلید در گنج حکیم

سرناسه	:	نوازی، بهرام، ۱۳۴۳-
عنوان و نام پدیدآور	:	نکات کلیدی تاریخ دیپلماسی و روابط بین‌الملل از پیمان و ستفالی تا امروز / گردآوری و تصحیح: بهرام نوازی، مهران کاظمی و امیر پورمند.
مشخصات نشر	:	تهران: تیسرا، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	:	۱۹۷ ص؛ جدول، نمودار؛ ۲۳×۱۶/۵.
فروست	:	کتاب آموزش؛ ۴.
شابک	:	۱۲۰۰۰۰ ریال؛ 978-600-7212-87-5
وضعیت فهرست‌نویسی	:	فیبا
یادداشت	:	کتاب حاضر گردآوری و تلخیصی از کتاب «تاریخ دیپلماسی و روابط بین‌الملل از پیمان و ستفالی تا امروز» نوشته احمد نقیب‌زاده می‌باشد.
یادداشت	:	کتابنامه.
موضوع	:	کنگره وین (۱۸۱۵-۱۸۱۴ م).
موضوع	:	روابط بین‌المللی - راهنمای آموزشی (عالی).
موضوع	:	دیپلماسی - راهنمای آموزشی (عالی).
شناسه افزوده	:	کاظمی، مهران، ۱۳۷۰ - .
شناسه افزوده	:	پورمند، امیر، ۱۳۷۲ - .
شناسه افزوده	:	نقیب‌زاده، احمد، ۱۳۳۲ - ، تاریخ دیپلماسی و روابط بین‌الملل از پیمان و ستفالی تا امروز.
رده‌بندی کنگره	:	۱۳۹۳ ۲۰۱۷ ت ۲۰۱۷ ن / ۱۳۰۵ JZ
رده‌بندی دیویی	:	۳۲۷
شماره کتابشناسی ملی:	:	۳۶۲۹۰۶۶

کتاب آموزش

# نکات کلیدی

تاریخ دیپلماسی  
و روابط بین الملل  
از پیمان و ستفالی تا امروز

■ گردآوری و تصحیح: دکتر بهرام نوازنی / مهران کاظمی / امیر پورمند ■



انتشارات تیسا

## نکات کلیدی تاریخ دیپلماسی و روابط بین‌الملل از پیمان وستفالی تا امروز

گردآورندگان: دکتر بهرام نوازی، مهراں کاظمی، امیر پورمند

زیرنظر: دکتر بهرام نوازی

مدیر تولید: سمیه سیاه‌پشت

چاپ یکم: پاییز ۱۳۹۳

شماره نشر: ۱۴۸

ویراستار: سیندخت ادیبی

صفحه‌آرا: سپیده امری

لیتوگرافی، چاپ، صحافی: پردیس دانش

ناظر فنی چاپ: علی کاتب

تعداد: ۱۲۰۰ نسخه

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۱۲-۸۷-۵

همه حقوق چاپ و نشر این اثر طبق قرارداد محفوظ است.

این اثر تحت پوشش قانون حمایت از مؤلفان و مصنفان ایران قرار دارد.

استفاده از مطالب با ذکر منبع بدون اشکال است.

### • انتشارات تیسسا

تهران، بهارستان، ظهیرالاسلام، کوچه دیلمان، شماره ۶، واحد ۳.

تلفن: ۰۲۱-۳۳۹۹۹۴۲۳، ۰۲۱-۳۳۹۹۳۴۷۰  
iteesa@mail.com

وبسایت: www.teesa.ir

پیشگفتار .....	۹
مقدمه دکتر احمد نقیب‌زاده .....	۱۵
کتاب اول: اوضاع جهان از وستفالی تا جنگ جهانی اول .....	۱۷
فصل اول: جهان از وستفالی تا کنگره وین .....	۱۹
قسمت اول: وستفالی و پیامدهای آن .....	۱۹
زمینه‌ها: رنسانس و جنبش اصلاح دینی .....	۱۹
جنگ‌های مذهبی و آثار آن .....	۲۲
تحولات علمی و فلسفی .....	۲۶
قسمت دوم: تحولات عرصه بین‌الملل .....	۲۸
شکل‌گیری قدرت‌های ملی .....	۲۸
توقف فرانسه و آغاز اقتدار انگلستان .....	۳۲
قسمت سوم: دیپلماسی و روابط بین‌الملل در قرن هجدهم .....	۳۵
دوره ۱۷۴۰-۱۷۱۳ .....	۳۶
دوره ۱۷۸۹-۱۷۴۰ .....	۳۸
دوره ۱۸۱۵-۱۷۸۹ .....	۴۳
فصل دوم: وقایع مهم جهان از کنگره وین تا جنگ جهانی اول .....	۴۷
قسمت اول: کنگره وین و اهمیت آن در روابط میان ملت‌ها .....	۴۷
نیروها و برنامه‌ها در کنگره وین .....	۴۷
اصول نظم جدید بین‌المللی .....	۴۹
کنگره وین: اعاده و همبستگی پادشاهی‌های اشرافی .....	۵۰
کنگره آکس لاشاپل و سیستم سرکوب مترنیک به عنوان متمم کنگره وین .....	۵۳
اوج‌گیری مبارزات آزادی‌خواهی و واکنش جبهه متحد اشرافیت (آریستوکراسی) .....	۵۴
قسمت دوم: تحولات سیاسی اروپا از انقلاب‌های ۱۸۳۰ تا وحدت آلمان .....	۵۸

۵۸	انقلاب‌های ۱۸۳۰ و آثار بین‌المللی آن
۶۰	انقلاب‌های ۱۸۴۸ و اوضاع اروپای بعد از آن
۶۴	ناسیونالیسم و وحدت ملی
۶۶	وحدت ملی ایتالیا
۷۰	وحدت ملی آلمان
۷۵	قسمت سوم: اوضاع بین‌المللی از ۱۸۷۰ تا تشکیل اتفاق مثلث
۷۶	تفوق آلمان بر اروپا
۸۷	روابط بین‌الملل پس از سقوط بیسمارک
۸۹	روابط سلطه‌آمیز اروپا با دیگر مناطق جهان
۹۰	ظهور قدرت‌های جدید در صحنه روابط بین‌الملل
۹۱	الف) ژاپن و مسائل شرق دور
۹۴	تحولات کیفی در روابط بین‌الملل
۹۶	قسمت چهارم: تحولات روابط بین‌الملل در آغاز قرن بیستم
۹۷	سیستم دلکسه و ابتکار عمل فرانسه
۹۹	واکنش آلمان در مقابله با سیستم دلکسه
۱۰۰	توافق روسیه و بریتانیا و تشکیل اتفاق مثلث
۱۰۱	از اتفاق مثلث تا جنگ جهانی اول
۱۰۴	ب) جنگ‌های بالکان ۱۹۱۳-۱۹۱۲
۱۰۵	جنگ اول اکتبر ۱۹۱۲ تا ژوئن ۱۹۱۳
۱۰۵	جنگ دوم ۲۶ ژوئن تا ۱۰ اوت ۱۹۱۳
۱۰۶	مقدمات جنگ جهانی اول
۱۰۹	کتاب دوم: روابط بین‌الملل از جنگ جهانی اول تا امروز
۱۱۱	فصل اول: روابط بین‌الملل از ۱۹۱۴ تا ۱۹۴۵
۱۱۱	قسمت اول: جنگ جهانی اول و پیامدهای آن
۱۱۱	ریشه‌های جنگ جهانی اول
۱۱۲	نیروهای درگیر در جنگ و اهداف آنها
۱۱۴	تحولات جنگ
۱۱۷	ورود امریکا به جنگ
۱۱۸	پایان جنگ
۱۲۰	معاهدات صلح
۱۲۱	پیمان‌های صلح با متحدان آلمان
۱۲۴	آثار جنگ بر زندگی سیاسی اروپا
۱۲۵	نظام جدید بین‌المللی
۱۲۶	قسمت دوم: مسائل مهم بین‌المللی در دهه ۱۹۲۰

سیاست انزوای ایالات متحده امریکا.....	۱۲۶
مسئله آلمان و اختلاف بریتانیا و فرانسه.....	۱۲۸
مسئله شوروی.....	۱۳۰
دوره آرامش ۱۹۲۹-۱۹۲۵.....	۱۳۲
قسمت سوم: روابط بین‌الملل از ۱۹۲۹ تا ۱۹۴۵.....	۱۳۴
بحران اقتصادی و آثار آن.....	۱۳۴
آثار بحران بر روابط بین‌الملل.....	۱۳۶
تغییرات مهم در سیاست‌های خارجی.....	۱۳۷
قسمت چهارم: جنگ جهانی دوم.....	۱۴۲
مقدمات جنگ و آغاز تهاجم وسیع هیتلر.....	۱۴۲
جنگ و تحولات آن.....	۱۴۴
توافقی‌های متفقین برای پس از جنگ.....	۱۵۱
کارنامه جنگ جهانی دوم.....	۱۵۴
فصل دوم: تحولات مهم بین‌المللی از جنگ جهانی دوم تا امروز.....	۱۵۷
قسمت اول: دوره جنگ سرد نخست: ۱۹۴۳-۱۹۴۵.....	۱۵۷
جنگ سرد و ریشه‌های آن.....	۱۵۸
جنگ سرد و شکل‌گیری دو اردوگاه.....	۱۶۰
تحکیم دو اردوگاه.....	۱۶۲
دوره کوتاه تشنج‌زدایی در روابط شرق و غرب: ۱۹۵۵-۱۹۵۶.....	۱۶۵
شروع دوباره بحران.....	۱۶۶
قسمت دوم: تحولات روابط بین‌الملل در دهه‌های ۱۹۷۰-۱۹۶۰.....	۱۶۹
متغیرهای جدید در تجزیه و تحلیل روابط بین‌الملل.....	۱۶۹
تحول در روابط امریکا و شوروی.....	۱۷۵
قسمت سوم: جنگ سرد جدید و مقدمات فروپاشی شوروی: ۱۹۹۰-۱۹۷۹.....	۱۷۷
ریشه‌های جنگ سرد جدید.....	۱۷۷
مسائل مهم دوره جنگ سرد جدید.....	۱۷۹
دوره تشنج‌زدایی جدید.....	۱۸۱
قسمت چهارم: روابط بین‌الملل در دهه ۱۹۹۰.....	۱۸۵
فروپاشی شوروی و پیامدهای آن.....	۱۸۵
نظم جدید یا بی‌نظمی.....	۱۸۶
چشم‌انداز مسائل جهان در آستانه قرن بیست‌ویکم.....	۱۹۰
نومحافظه‌کاران در امریکا.....	۱۹۲
چشم‌انداز ساختار نظام بین‌الملل.....	۱۹۵
کتابنامه.....	۱۹۷



## پیشگفتار

کتاب «نکات کلیدی تاریخ دیپلماسی و روابط بین‌الملل از پیمان وستفالی تا امروز» پنجمین کتاب از مجموعه نکات کلیدی با عناوین: «نکات کلیدی تاریخ روابط خارجی ایران: ۱۳۵۷-۱۳۲۰»، «نکات کلیدی مسائل نظامی و استراتژیکی معاصر»، «نکات کلیدی اصول روابط بین‌الملل» و «نکات کلیدی نظریه‌های روابط بین‌الملل» است که از سوی انتشارات تیسرا به زیور چاپ آراسته شده است. درس «تاریخ روابط بین‌الملل» در مقطع کارشناسی ارشد علوم سیاسی به ارزش سه واحد ارائه می‌شود که از نظر محتوا و حجم، یک منبع تألیفی جامع و ارزشمند و مورد نیاز دانشجویان و داوطلبان شرکت در آزمون دانشگاه پیام نور و همچنین آزمون کارشناسی ارشد می‌باشد. اهمیت این کتاب به‌ویژه در مقطع کارشناسی دانشگاه پیام نور بیشتر است چراکه به عنوان تنها منبع اصلی درس دو واحدی با همین عنوان، برگزیده و معرفی شده است.

نزدیک به دو دهه تدریس این درس در دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) و بهره‌گیری از منابع مختلف تألیف و ترجمه شده شاید به اندازه کافی مرا با زیر و بم آنچه به نام «تاریخ روابط بین‌الملل» شهرت یافته، آگاه و بر دشواری مطالعه و درک رخدادهای، سیاست‌ها، افکار مشابه و مختلف در عرصه دیپلماسی و تاریخ روابط بین‌الملل واقف کرده باشد. این دشواری وقتی خارج از طاقت دانشجویی می‌شود که دانشجویان به مطالعه منابعی از این دست مجبور شوند با پوشش تألیف، از ترجمه منبع یا منابع گوناگون بریتانیایی و فرانسوی‌زبان که نویسنده یا نویسندگان به آن تسلط دارند، استفاده و برای انتقال رخدادهای و تعریف یا تقبیح سیاست‌های اعلامی، از همان هنجارها و ارزش‌های حاکم بر آن منابع استفاده کنند. این دشواری حتی برای دانشجویان دانشگاه پیام نور بیشتر از دیگر دانشجویان است چراکه آنان به

دلیل عدم الزام به حضور در کلاس و همنشینی با استاد، این درس را در کنار مشاغل اجرایی خود در خارج کشور و در شهرستان‌های دور و نزدیک، اخذ می‌کنند به طوری که نه تمرکز لازم و نه فرصت کافی برای مطالعه خواهند یافت و در نتیجه موجب نگرفتن نتیجه مثبت از امتحانات و صرف هزینه‌های سرسام‌آور برای ادامه تحصیل آنان می‌شود. این وضعیت پیچیده وقتی از سطح فردی، به یک معضل اجتماعی تبدیل می‌شود که بدانیم دانشجویان بسیاری بارها از عبور از این درس بازمانده‌اند.

اثر پیش رو، تلاشی است برای گردآوری و تلخیص نکات کلیدی کتاب «تاریخ دیپلماسی و روابط بین‌الملل از پیمان و ستفالی تا امروز» نوشته دکتر/حمید تقیب‌زاده و در واقع بازنویسی آن به صورتی قابل فهم برای دانشجویانی که قصد خودخوانی این اثر و شرکت در آزمون آن را دارند. متن سنگین و گاه گنگ کتاب به روشی آسان و ساده، بازنویسی شده و حتی برای واژگان و عبارات‌های معادل‌یابی نشده آن نیز، تا جای ممکن که به اصالت مطالب خللی وارد نکند، برگردان روان صورت گرفته است. به این ترتیب، ارجاع به منبع و صفحه آن به معنای نقل قول مستقیم مطلب نیست بلکه نشان‌دهنده رعایت امانت در انتقال صرف مفاهیم بوده است.

کتاب «تاریخ دیپلماسی و روابط بین‌الملل از پیمان و ستفالی تا امروز» یکی از منابع دانشگاهی پرفروش در ایران در دو دهه گذشته بوده و حتی در سال ۱۳۸۳ به عنوان اثر برگزیده کتاب سال ۱۳۸۳ شناخته شد و از چاپ اول در سال ۱۳۶۹ تاکنون، ۱۳ بار تجدید چاپ شده است. آخرین چاپ آن نیز در سال ۱۳۹۲ با ۲۰۰۰ نسخه به بازار عرضه شده است. این کتاب حاصل تلاش نخستین نویسنده در سال‌های میانی دهه ۱۳۶۰ و در اولین کلاس‌های ایشان در درس تاریخ روابط بین‌الملل بوده است و اینجانب نیز ضمن توفیق شاگردی ایشان، از آن بهره‌ها جستم‌ام.

این کتاب در طول ۱۳ بار تجدید چاپ، دو بار مورد اصلاح و اضافه متن پیشین قرار گرفته است؛ یک بار از چاپ چهارم به بعد بود که برخی اشتباه‌های محتوایی و غلط‌های املائی و دستوری برطرف و حدود ۵۵ صفحه نیز به کتاب افزوده شد. این مطالب اضافی شامل شش صفحه با عنوان «تحولات کیفی در روابط بین‌الملل» به سازمان‌های بین‌المللی به ویژه سازمان‌های سوسیالیستی در اواخر قرن نوزدهم، ۳۰ صفحه با عنوان «جنگ جهانی اول و پیامدهای آن» به ریشه‌های جنگ، وضعیت نیروهای درگیر و تحولات و آثار آن بر زندگی اروپاییان، ده صفحه با عنوان «جنگ و تحولات آن» به جنگ دوم جهانی و ده صفحه با عنوان

«روابط بین‌الملل در دهه ۱۹۹۰» به فروپاشی شوروی و نظم جدید پس از آن اختصاص یافته است.

اصلاح و اضافه بعدی پس از انتشار مقاله نقد اینجانب (۱۳۸۳) در نامه علوم انسانی بود که در ۹۰ صفحه نسخه چاپ ۱۳۸۰، نویسنده را مورد نقد شکلی، ساختاری و محتوایی قرار داده بودم. نویسنده در سال ۱۳۹۰ ضمن تشکر مجدد از نقد اینجانب، اظهار نمود که کلیه موارد نقد را برطرف کرده اما دقت در نسخه ۱۳۹۲ نشان می‌دهد که تنها به تعداد ۸ صفحه (۳۰۳-۲۹۶) با عنوان «نومحافظه‌کاران در امریکا» و «چشم‌انداز ساختار نظام بین‌المللی» اضافه شده و جز این در هیچ بخشی از کتاب، اصلاح و اضافه‌ای صورت نگرفته است و در نتیجه، همچنان ایرادهای مقاله نقد باقی مانده است. جای تعجب بیشتر اینجاست که نویسنده با وجودی که از چند منبع در تهیه این هشت صفحه استفاده و در پاورقی نیز استناد کرده است، اما در بخش کتابنامه اضافه نکرده و همان کتابنامه‌های پیشین تجدید چاپ شده است. همچنین پنج نکته مهم از صفحات ۲۹۶-۲۹۷ چاپ‌های پیشین که حاوی نظرات نویسنده با عنوان «چشم‌انداز مسائل جهان در آستانه قرن بیست‌ویکم» بوده، در چاپ سیزدهم حذف شده و به جای آن مبحث «نومحافظه‌کاران در امریکا» اضافه شده است، به دلیل اهمیت آن نظرات، به نقل از چاپ‌های پیشین آورده شده است.

در اثر پیش رو تلاش شده تا ضمن تلخیص رخدادهای و سیاست‌های ارزشمند کتاب، از جمله دیدگاه‌ها و برداشت‌های شخصی دکتر نقیب‌زاده، هرگونه اشتباه در انتقال نام شخصیت‌ها و رخدادهای و تاریخ‌ها نیز تصحیح گردد و برای اینکار از منابع معتبرتری که در بخش کتابنامه آمده، بهره گرفته شده است. برای نمونه آنچه امروزه به نام آلمان مشهور است در طول تاریخ روابط بین‌الملل از نظر نام و قلمرو، تغییرات فاحشی داشته و شناسایی نقاط عطف تاریخی برای این تغییرات باید مورد توجه قرار می‌گرفت که کتاب اصلی در این زمینه دقت کافی نکرده است؛ همچنین است درباره نام امپراتوری روم - آلمان است که در طول تاریخ مورد بررسی، به امپراتوری اتریش و سپس به امپراتوری اتریش - مجارستان و آنگاه به جمهوری اتریش با قلمروهای متفاوت تقسیم و تبدیل شده است. تفاوت نام امپراتورانی چون امپراتور آلمان متحد که به آلمانی، ویلهلم اول و به انگلیسی، ویلیام اول گفته می‌شود یا سمت مترنخ، وزیر خارجه امپراتوری روم - آلمان در زمان تشکیل کنگره وین ۱۸۱۵ که سیستم سرکوب قاره‌ای خود را پایه‌ریزی کرد و در ۱۸۲۱ با حفظ سمت، به صدراعظمی امپراتوری رسید، چندان مورد توجه واقع نشده بود که در این کتاب تلخیصی، تصحیح شده است.

اشتباه دیگر نویسنده در بحث مربوط به وحدت سرزمین‌های ایتالیایی در دهه ۱۹۶۰ است که میان ایالت «ونیشیا» یا شهرهای «ونیز» و «نیس» تفاوتی قائل نشده است که به نظر، اشتباهی فراتر از یک ترجمه غلط یا غلط تاپی باشد. ونیشیا یا ونسی<sup>۱</sup> منطقه یا ایالتی در شمال شرقی ایتالیا است که مرکز آن شهر بندری مشهور و باستانی ونیز یا ونیس<sup>۲</sup> است. آنچه پس از پیروزی پروس و متحدان ایتالیایی آن در جنگ هفت‌هفته‌ای ۱۸۶۶ از اتریش گرفته و به ایتالیا تسلیم شد، در واقع کل منطقه «ونیشیا» یا «ونسی» از جمله شهر بندری «ونیز» یا «ونیس» بود. نکته دیگر در بند دوم از همین صفحه این است که نویسنده به اشتباه اظهار کرده که ناپلئون سوم در ازای بی‌طرفی در این جنگ، خواهان «ونیس» شده بود در حالی که خواسته ناپلئون «نیس»<sup>۳</sup> بود که شهر بندری دیگری بود که امروزه در شمال شرقی فرانسه قرار دارد نه «ونسی» یا «ونیس»؛ بنابراین در هر جایی که صحبت از الحاق ایالت ایتالیایی نشین به دولت ملی ایتالیا باشد، باید از «ونیشیا» یا «ونسی» نام برد نه «ونیس» و «نیس».

نویسنده در تشریح قرارداد فرانسه و بریتانیا در حین جنگ اول جهانی به قرارداد مشهور به سایکس - پیکو اشاره کرده که «یک دولت بزرگ عربی شامل عربستان و سوریه را پیش‌بینی می‌کرد». این موضوع صحت ندارد. دولت بریتانیا از یک سو برای آنکه مردم عرب‌زبان امپراتوری عثمانی را به شورش علیه این امپراتوری برانگیزاند، در ۳۰ اوت ۱۹۱۵ به آنها وعده تشکیل یک «خلافت عربی» داده و از «بازگشت خلافت به یک عرب راستین از خانواده مقدس پیامبر» استقبال کرد و شریف حسین، امیر مکه را نیز برای همین منظور انتخاب کرد ولی حدود یک سال بعد به طور مخفیانه با فرانسه بر سر تقسیم این مناطق عربی میان خود به توافق رسید. در واقع، مفاد موافقت‌نامه ۱۶ می ۱۹۱۶ سایکس - پیکو، مغایر با وعده بریتانیا به عرب‌ها بود چراکه موجب تجزیه سرزمین‌های عربی شد و تکلیف ولایت بیروت و حلب (لبنان و سوریه) را به فرانسه واگذار کرد، و فلسطین را بین‌المللی و اداره اردن و عراق را به بریتانیا سپرد. در واقع تا این زمان، آن «خلافت عربی» به چند دولت کوچک و تحت‌الحمایه تبدیل شده بود.

نویسنده اصلی همچنین تفاوتی میان اصطلاحات رایج در رژیم‌های بین‌المللی مانند تحت‌الحمایگی، منطقه نفوذ و قیمومت قائل نشده و مثلاً قرارداد جمهوری فرانسه با حاکم

---

1. Venetia

2. Venice

3. Nice

تونس در ۱۸۸۱ را قیمومت معرفی می‌کند درحالی‌که قیمومت، اصطلاحی است که جامعه ملل آن را برای مناطق زیر اشراف کمیته قیمومت خود وضع کرد و با این ترتیب خواست رژیم‌های بین‌المللی منطقه نفوذ و استعمار و تحت‌الحمایگی قرن نوزدهم را از ذهن‌ها بزداید. نویسنده در تشریح رخدادهای جنگ دوم جهانی نیز از اصطلاح «منطقه نفوذ» امریکا برای معرفی یونان و ترکیه استفاده کرده درحالی‌که در خلال جنگ دوم جهانی اصطلاح دیگری مطرح و مورد استفاده قدرت‌های بزرگ قرار گرفت که عبارت بود از «حوزه تحت مسئولیت». این اقدام البته چیزی جز پرهیز از مشابهت اسمی با رژیم‌های استعماری گذشته و استفاده از یک واژه خوش‌نام نبود.

نویسنده در توضیح جنگ ۶ اکتبر ۱۹۷۳، سوریه و مصر را به عنوان آغازگر جنگ معرفی کرده است؛ درحالی‌که این رژیم اشغال‌گر بود که پیش از این سرزمین‌های عربی را در سال ۱۹۶۷ به تصرف و اشغال خود درآورده بود و در سال ۱۹۷۳ نیز در یک حمله به اصطلاح پیشگیرانه، جنگ دیگری را آغاز کرد و اگر سوریه و مصر خود را برای جنگی آماده می‌کردند در واقع برای بازپس‌گیری سرزمین‌های از دست‌رفته خود و در حالت تدافعی بودند.

نویسنده در تشریح قدرت‌های رقیب ایالات متحده در نظم نوین جهانی، به ترتیب از دولت‌های چین، روسیه، ژاپن و اروپای غربی به عنوان «قدرت‌های متوسطی» نام برده که «هیچ‌یک به تنهایی قادر به مقابله با آن (ایالات متحده) نخواهند بود». درحالی‌که اگر بخواهیم طبق تقسیم‌بندی رایج دولت‌ها بر اساس میزان قدرت عمل کنیم، باید ایالات متحده را ابرقدرتی بدانیم که هم دارای ایدئولوژی جهانی و هم برخوردار از ابزار و تکنولوژی لازم برای پیگیری اهداف خود در سطح جهانی است. پس از آن در یک هرم قدرت، چهار قدرت هسته‌ای و عضو دائم شورای امنیت (روسیه، بریتانیا، فرانسه و چین) هستند که ضمن برخورداری از حق وتو، از بیشترین وسعت، جمعیت و ثروت نیز برخوردارند. این دولت‌ها به قدرت‌های بزرگ مشهورند و در فاصله اندکی برای تبدیل شدن به ابرقدرت قرار دارند یا در گذشته نزدیکی ابرقدرت بوده‌اند. پس از اینها قدرت‌های متوسط قرار دارند که با فاصله از هرم قدرت، تعدادشان بیشتر و در نتیجه قدرتشان کمتر می‌شود و معمولاً به طور مستقل یا به نمایندگی از قدرت‌های بزرگ‌تر، منافع را در منطقه خود دنبال می‌کنند و هیچ انگیزه یا قدرتی برای دخالت در مناطق دیگر ندارند. از این پایین‌تر نوبت به قدرت‌های کوچک می‌رسد که از نظر تعداد، فراوان و از نظر برخورداری از عوامل قدرت در سطح نازل‌تری قرار گرفته‌اند.

با این حال، به دانشجویان علاقه‌مند به تاریخ روابط بین‌الملل توصیه می‌شود تنها به کتاب «نکات کلیدی تاریخ روابط بین‌الملل» اکتفا نکنند بلکه با مراجعه به منبع اصلی و حتی دیگر منابع مرتبط با این درس، اطلاعات خود را افزایش و گسترش دهند و تنها آن دسته از دانشجویانی که فرصت کافی برای مطالعه ندارند یا در شب امتحان، نیازمند مرور فوری مطالبی هستند از این ساده‌ساز و راهنمای خودخوان بهره بگیرند.

دکتر بهرام نوازنی

عضو هیئت علمی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)

## مقدمه دکتر احمد نقیبزاده

هم‌زمان با رنسانس، تحولی در نظم جهان آغاز شد که تاکنون ادامه داشته و به دوره وستفاليا مشهور است (نقیب‌زاده، ۱۳۹۲: ۱).

شاخص‌های عمده دوره وستفاليا عبارت است از:

۱. پیدایش، رشد و تکوین دولت‌های ملی که انحصار بازیگری روابط بین‌الملل را به خود اختصاص داده‌اند. در این دوره که به گفته هابز، وضعیت طبیعی نام دارد، نبود یک قدرت فائقه در جامعه بین‌المللی، موجب تشکیل یک سلسله‌مراتبی شده که در آن قدرت‌های بزرگ در بالای هرم و قدرت‌های کوچک‌تر به میزان قدرت خود، در قسمت میانی، و پایین آن قرار گرفتند؛

۲. تسری آرام دولت‌های ملی از اروپا به سراسر جهان در قرن نوزدهم که نمونه‌های بارز این وضعیت، جنگ‌های اول و دوم جهانی بود (همان: ۱).

اما امروزه بسیاری از این پایه‌های وستفالیایی در حال فروریزی است و دوره جدیدی به نام پسا وستفاليا آغاز می‌شود که در آن حاکمیت ملی و انحصار بازیگری دولت‌ها به شدت از سوی نیروهای فراملی، وابستگی متقابل، جهانی شدن و ده‌ها نوع بازیگر جدید نظیر سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی و مدنی به چالش کشیده شده است (همان: ۲).

از این‌رو، دوره‌های مورد مطالعه عبارت است از:

۱. نظم وستفالیایی ۱۶۴۸-۱۸۱۵؛

۲. نظم وستفالیایی جهانی شده ۱۹۱۸-۱۸۱۵؛

۳. نظم بحران‌زده یا عصر جهانی شدن ۱۹۱۸ تاکنون (همان: ۷).

## کتابنامه

نقیب‌زاده احمد، (۱۳۹۰)، *تاریخ دیپلماسی و روابط بین‌الملل از پیمان وستفالی تا امروز*، (تهران: قومس، چاپ یازدهم).

نقیب‌زاده احمد، (۱۳۹۲)، *تاریخ دیپلماسی و روابط بین‌الملل از پیمان وستفالی تا امروز*، (تهران: قومس، چاپ سیزدهم).

نوازی، بهرام (۱۳۸۳)، «نقد و بررسی کتاب تحولات روابط بین‌الملل از کنگره وین تا امروز، نوشته دکتر احمد نقیب‌زاده»، *نامه علوم انسانی*، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، شماره‌های ۸ و ۹، تابستان ۱۳۸۲ تا بهار ۱۳۸۳.

<http://en.wikipedia.org/>

<http://encyclopedia.com>

<http://historylearningsite.co.uk>

<https://history.state.gov>



# تهیه کتاب با یکی از روش‌های زیر امکان‌پذیر است :

مراجعه به سایت انتشارات تیسّا و خرید کتاب با **۱۰ درصد تخفیف**

[www.teesa.pub](http://www.teesa.pub)

## مراجعه حضوری یا سفارش تلفنی :

آدرس : تهران ، دروازه شمیران ، خیابان ابن سینا ، بعد از چهارراه فخرآباد ، کوچه حاج علیرضایی  
شماره ۹ ، در کوچک ، طبقه ۲      تلفن تماس : ۷۷۶۰۲۸۹۵-۷۷۶۰۲۸۹۹-۷۷۶۰۴۵۶۳-۷۷۶۰۳۷۰۳

## مراجعه به مراکز پخش :

ققنوس : میدان انقلاب ، خیابان منیری جاوید ، کوچه مبین ، شماره ۴  
تلفن : ۶۶۴۰۸۶۴۰-۶۶۴۶۰۰۹۹  
کسترش : خیابان دماوند ، خیابان سازمان آب ، کوچه چهارم غربی ، شماره ۲۸  
تلفن : ۷۷۳۵۰۵۹۸  
آثار : خیابان انقلاب ، خیابان ۱۲ فروردین ، خیابان شهدای ژاندارمری  
جنب اداره پست ، شماره ۹۵      تلفن : ۶۶۴۶۱۸۹۳-۶۶۹۵۲۲۹۱  
فرمنگ : خیابان انقلاب ، خیابان لبافی‌نژاد ، نرسیده به تقاطع کارگر ، شماره ۲۶۶ ، واحد ۵  
تلفن : ۶۶۴۸۲۱۵۰  
کتاب آوران : خیابان کارگر جنوبی ، کوچه شعله ور ، شماره ۱۶ ، طبقه دوم  
تلفن : ۶۶۹۱۰۸۴۴-۶۶۹۲۴۰۲۲



انتشارات تیسّا

- آدرس : تهران ، دروازه شمیران ، خیابان ابن سینا ، بعد از چهارراه فخرآباد ، کوچه حاج علیرضایی ، شماره ۹ ، در کوچک ، طبقه ۲
- تلفن تماس : ۷۷۶۰۲۸۹۵-۷۷۶۰۲۸۹۹-۷۷۶۰۴۵۶۳-۷۷۶۰۳۷۰۳
- [www.teesa.pub](http://www.teesa.pub)      • [iteesa@mail.com](mailto:iteesa@mail.com)

کتاب «نکات کلیدی تاریخ دیپلماسی و روابط بین‌الملل از پیمان و ستفالی تا امروز» تلاشی برای گردآوری و تلخیص نکات کلیدی کتاب «تاریخ دیپلماسی و روابط بین‌الملل از پیمان و ستفالی تا امروز» نوشته دکتر احمد نقیب‌زاده است. این منبع تألیفی جامع و ارزشمند، مورد نیاز دانشجویان و داوطلبان شرکت در آزمون دانشگاه پیام نور و همچنین آزمون کارشناسی ارشد می‌باشد. اهمیت این کتاب به‌ویژه در مقطع کارشناسی دانشگاه پیام نور بیشتر است چراکه به‌عنوان تنها منبع اصلی درس دو واحدی با همین عنوان، برگزیده و معرفی شده است. اثر حاضر در واقع تنها به تلخیص نکات کلیدی بسنده نکرده بلکه نسبت به بازنویسی آن به صورتی قابل فهم برای دانشجویانی که قصد خودخوانی این اثر و شرکت در آزمون آن را دارند اقدام کرده است. متن سنگین و گاهی گنگ کتاب، به روشی آسان و ساده بازنویسی شده است. حتی برای واژگان و عبارات‌های معادل‌یابی‌نشده آن نیز تا جای ممکن که به اصالت مطالب خللی وارد نکند، برگردان روانی صورت گرفته است. به این ترتیب، ارجاع به منبع و صفحه آن به معنای نقل قول مستقیم مطلب نیست بلکه نشان‌دهنده رعایت امانت در انتقال صرف مفاهیم بوده است.

در این کتاب تلاش می‌شود تا ضمن تلخیص رخدادها و سیاست‌های ارزشمند کتاب، از جمله دیدگاه‌ها و برداشت‌های شخصی دکتر نقیب‌زاده، هرگونه اشتباه در انتقال نام شخصیت‌ها و رخدادها و تاریخ‌ها نیز تصحیح گردد و برای اینکار از منابع معتبرتری که در بخش کتابنامه آمده، بهره گرفته شده است.

به دانشجویان علاقه‌مند به تاریخ روابط بین‌الملل توصیه می‌شود تنها به این کتاب اکتفا نکنند بلکه با مراجعه به منبع اصلی و حتی دیگر منابع مرتبط با این درس، اطلاعات خود را افزایش و گسترش دهند.

۱۲۰۰۰ تومان



انتشارات تيسا